ԹԻՒ 422 ՇՐՋԱՆ Թ. ՇԱԲԱԹ 1878 ԱՊՐԻԼ 15

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ահաւասիկ հարստահարութեան նոր դէպք մ՚ալ։

Եօզղատի առաջնորդական տեղապահ Արժ. Տ. Յակոբ վարդապետի կողմանէ Պատրիարքարան զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ, թէ խել մը սահակ ամաճիկներ Պօղազլան գիւղաքաղաքին Ուզունլը գիւղի Հայոց եկեղեցին գիշերանց կոխեր, պատուհանները կոտրելով ներս մտեր և բոլոր անօթներն ու արծաթեղէնները յափշտակելով առեր քաշեր են։

Առաջնորդական տեղապահ Հայրը առ կառավարութիւնն բողոքած, բայց նոքա թոյլ և անտարբեր գտնուած ըլլալը յայտնելով, ազդու հրամանագիր կխբնդրէ Բ. Դրնէն։

— Ազգային բազմամեայ երաժշտապետ Արիստակէս Էֆէնտի Յովհաննէսեան յետ կարճատև հիւանդութեան իր կեանքը կնքելով, թաղման հանդէսը երեկ փառաւոր կերպով կատարուեցաւ, զոր Ս. Պատրիարք Հայրը սրտաշարժ դամբանականաւ մը պատուեց։

— Ս. Պատրիարք Հայրը վաղը Մայր եկեղեցին պիտի պատարագէ և յետ աւարտմանն՝ այցելու պիտի ընդունի ի Պատրիարքարան։

—Թայմզի ապրիլ 13 թիւ թերթին մէջ հետեւեալը կը կարդանք։

« Հայոց նախկին Պատրիարք Խրիմեան սրբազան ապրիլ 14 հինգշաբթի օր Լոնտրա հասնելով, Հայոց երեւելիներէն ընդունուեր և Սէթ Ազդար անուն ազնուական Հայուն տունն իջեր է։ Այս անձը Տաճկաստանի Հայոց կողմանէ իրենց ազգին խնդիրը մեծ տերութեանց քով պաշտպանելու պաշտօնն ունենալով, Անգղիա գալէն առաջ Իտալիոյ և Գաղղիոյ կառավարութեանց դիմեր և մեծ ընդունելութիւն գտեր է։ »

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Խ.

Ա՜ Պ. վաղուց Պ. խոչանց է Սէ-րմէնէ

Յունվար 7 թուականով նամակիդ դէռ նոր ձեռքս հասաւ. որուն կը փութամ պատասխանել։

Իբրև խոյ Պոնտոսի ափունքէն կը խոյանաք ի վոսփոր և քալչեր կը կարդաք իմ գրուածոց որք արդէն բան մը չարժեն։

Ջեր սրտի ծալքերուն վրայ պայծառ կարդացի այն ամեն բան ինչ որ վայել էր Միհրդատի թոռան։

Տեղւոյդ մերազնէից նկարագիրն ըրեր էք որ արդարև տխուր է. բայց ցոյց տուէ՛ք ինձ Հայաստանի գաւառներէն ո՛յք ոմանք են որ աղատ ըլլան ատկից։

Կը գրէք ձեր նամակին մէջ «երջանիկ և բարեբաղդ համարի զինքն այն ծնողն որուն մանկիկը կարող է եկեղեցւոյ մէջ երկու «ալէլուիա» և մի «տէր ողորմեա» ասել, և եթէ հասարակ ընթերցանութեան մէջ սակաւ ինչ յառաջանալով «փէյսյոս» մակդիրն սառանալու բաղդին արժանանայ, այլ ևս ամեն բան կատարեալ հստարուած է »։

Պարզ է, թէ լոկ սոքա մեր այս աւուր բազում պէտքերը չեն կրնար դոհացնել, բայց պէտք չէ յուսահատիլ այն ժողովրդէն՝ որ եթէ ոչ ազգի, գոնէ կրօնի մաքուր սէր մ՚ունէ սրտումը։

Կրօնը արդէն վսեմ յափշտակութեանց մէկ դործին է, թո՛ղ ժողովուրդը կրօնասէր ըլլայ, բայց ոչ կրօնամոլ և վսասրիսեցի, դիւրին է ղայն Հայրենեաց սիրոյ վոխակերպել։

Ճշմարտութիւն մ՚է, թէ անուս ժողովուրդները յափշտակուիլ կը սիրեն, քանորոմ նոցա համար աւելի հեշտ է երկնից բնագաւառները մտօք առաջնորդել, քան աչօք իւր մերկ վիճակին ծանօթացընել։

Թող այդ եկեղեցիներուն կէսը դպրոցի փոխանակուին և կամ թէ մէն մի եկեղեցւոյ դաւիթները դպրոցներ հաստատուին, այն ատեն չատ դիւրին կըլլայ ժողովրդեան հոգևոր լոյս սփռելու հետ մէկտեղ մտաւոր լոյս ևս արծարծել։

Մեր ժողովուրդը երկու ծայրայեղ նպատակներու կը ծառայէ։

Մին եկեղեցի կուզէ դպրոցները փակելով, միւսը դպրոց կուզէ զայն եկեղեցւոյ աւերց վրայ կանդնելով։

Այս միջոցներուն երկուսն ալ չափազանց են։

Մեզ այսօր երկուսն ալ պէտք են մի և նոյն աստիճանաւ և չափով։

Մեզ եկեղեցի պէտք է, ձգենք հոգևոր մխիթարութիւնը որ արդարև կարի քաղցր է, այլ վասն այնորիկ որ նա՝ մեր ազգութեան ամիոփութեան մէկ սրբավայրն է, որ մեր ապաւինութեան անկորնչանելի տեղին է։

Աւելի բացայայտ ըսենք, որովհետև եկեղեցին մեր դպրոցական գործերու աղբիւրն է։ փակե՛նք եկեղեցիները և ահա ժողովրդեան մտաւորական պիտոյից հասութի դուռներն ալ կը փակենք։

Մեզ դպրոց պէտք է, որովհետև ազդը այսօր ինչ պէտք որ ունի հացի, նոյն և մի պէտքն ունի լոյսի։

Առանց հացի ինչպէս որ կարելի չէ ապրիլ, այսպէս ալ առանց լոյսի մանաւանդ մեր այս աւուր կրիտիկ դիրքին մէջ կարելի չէ մեր գոյութիւնը պահպանել։

Մեզ դպրոց պէտք է, վասն զի սա կարող պիտի ըլլայ մեր զաւկները կրթել և դաստիարակել, նոր մարդեր նոր Հայեր յարուցանել և ազգին այս գայթ ի գայթ ուղղութեան մի կորովի զարկ տալ։

Մեզ դպրոց պէտք է, որովհետև սա և եթէ կարող պիտի ըլլայ ապահով անդորը և աղատ կենաց զմեզ առաջնորդելու։

Ամեն բանի մէջ ծայրայեղութիւնը իւր յոռի հետևութիւնները ունի։ Քանորոմ ոչ չափազանց եկեղեցասէր և ոչ ծայրայեղ դպրոցասէր ըլլանք մին զմիւսը քանդելու աստիճան։

Ոչ մին և ոչ միւսը լոկ, այլ երկուսն ալ մեզ հարկաւոր են. այնպէս որ դպրոցը բարձրացուցած միջոցնիս եկեղեցին բարձրացնենք, և եկեղեցին բարձրացուցած առեննիս դպրոցը ի վեր հանենք։

Կը յարէք ձեր վսեմ նամակին մէջ։

«Գիշեր ցերեկ ընդ միշտ ուշադրութիւնս դրաւող կէտը այս է թէ ինչպէս անելու է, այսչափ գիւղերու մէջ գիտութիւն, լուսաւորութեան դէթ նշոյլ մը մասամբ իւիք տարածելու համար և խորհելով ըստ իս՝ ասոր դարմանն առնելու միակ միջոցն է ամեն գաւառապետութիւն քաղաքներ, մասնաւորապէս մէկ մէկ վարժարան բանալ դաստիարակ հասցուցնելու համար։ »

Գեղեցիկ են այս տողերը, բայց ըստ իս վերացական, վասն զի թէև այսօր խիստ չատ անգամ հաստատուած ճշմարտութիւն մ՚է որ մեր մէջ դաստատուներ մանաւանդ դաստիարակները կը պակսին, բայց մեր առաջին վինտուելու կէտը այս է որ ենթադրենք թէ այսօր մեր ու-

զած դաստիարակները ի ձեռին պատրաստ ունեցանք, սոքա ո՞ւր պիտի դասախօսեն, զո՞վ պիտի դաստիարակեն եթէ մեր մէջ կրթութեան և դաստիարակութեան վափաք չի կայ, եթէ մենք լոյսէ յետոյ յետոյ կը փախչինք։

Մեր մէջ պակասած բանը դաստիարակը չէ, այլ դաստիարակութեան վափաքն է։

Մենք բժշկականութեան դպրոց ունի՞նք, ոչ, բայց դիտա՞ծ էք թէ հայոց մէջ քանի՛ քանի՛ բժիշկներ ունինք որք փառք և պատիւ կը բերեն ազգին նոյն իսկ բազում եւրոպացի բժիշկներու հետ մրցելու վիճակի մէջ։

Ուրեմն թո՛ղ դաստիարակը համոզուի որ իւր ազգին դպրոցին մէջ ծառայելով պիտի կրնայ դոհացուցիչ մի ներկայ և փոքր ինչ ապահով ապագայ մը պատրաստել. այն ատեն չատեր կան որ այդ փափուկ և մեծ կոչումն պիտի սաանձնեն։

Մենք առանց իւր ծանր աշխատութիւնը քսա բաւականի վարձատրելու առանց իւր արժան եղած յարգն ու պատկառը իրեն վերնծայելու իսկոյն կը պահանջենք որ գերմանական դաստիարակներ և մանկավարժներ ունենանք, կարելի՞ բան է։

Արդ ամփոփելով մեր խօսքը մենք կըսենք որ մեզ անհրաժեշտ պէտք եղած բանը դաստիարակէ աւելի դաստիարակութեան սէրն ու փափաք դաստիարակութեան պատիւն ու յարդանքն է։

Կը յարգեմ ձեր սէրը դէպ ի ազգային դաստիարակութիւն, և եղբայրաբար խորհուրդ կուտամ որ բնաւ չի կասիք խօսելէ դրելէ քարոզելէ և համոզելէ որչափ որ կրնաք։

Ջանացէ՛ք ամենէն մեծաւտուներն մինչև յետին անանկին հասկցնել որ մեզ լոյս պէտք է, դպրոց և դաստիարակութիւն պէտք է։ Առանց մեծամեծ յոյսեր տածելու մեր ժողովրդին վրայ — որպէս զի ի վերջոյ չի յուսահատիք — ջանացէ՛ք որչափ որ կարէք ձերովհանն աշխատիլ այս փրկարար միջոցին տարածմանը. ձեր դանուած թաղը կամ գիւղը եթէ բնաւ դպրոց չի կայ աշխատեցէ՛ք բանալու, եթէ կայ, ջանացէ՛ք յառաջ վարելու։

Փաուն խնդիրներէ եսական փառամոլութենէ, վրէժխնդիր աստելութենէ հեռի փախէ՛ք, որչափ որ կարելի է ղոհողութիւն ըրէ՛ք, բաւ է որ նպատակը առաջ գնայ, նպատակ մը՝ որ մեր ապագային առաջնորդը պիտի ըլլայ։

Փոքր միւս ևս պիտի ջանանէք որ շատ բան շահեր ենք մեղուական աշխատասիրութեամբ և դործունէութեամբ։

Ձեր դրուածէն ակն յայտնի կը տեսնուէր որ դուք իմ այս խորհուրդներուն պէտք չունէիք, բայց կարելի է որ ուրիշ ընթերցողաց կրնայ նպաստաւոր ըլլալ, և մանաւանդ եթէ ոչ ձեղնէ աւելի բանդէտ դանէ ձեղնէ աւելի փորձառու այս տողերը դամ՛ ի ևս ձեր և համայն Երիտասարդութեան ուշադրութեան յանձնարարեցի, երիտասարդութեան՝ որուն երջանիկ և ազատ ըլլալուն անձկաւ կը ցանկայ

Խ. Ճ. Սարաճ

3 Ահեկան 4370

. . . Խմբագիր էֆէնտի Հայրենիք պատուական լրագրոյ.

Ցառաջիկայ Ս. Զատկի առթիւ միմեանց այցելութիւն տալու հարկէն ազատ մնալու համար ըստ սովորութեան մեծ. Ազգայիններէ եղած հանգանակութիւնը հոգաբարձութիւնս հրատարակելով, իւր խորին շնորհակալիքը կայտնէ հետևեալ մասնակցող մեծ. Ազգայնոց։ Մնամք յարգանօք ի դիմաց Հոգ.

1878 ապրիլ 13 Հիւ. գործակալ
Ս. Մ. Հէսաքեան

Թղթադրամ քսաննոց հատ

Յովհաննէս	էֆ.	կիւմիւշեան	3
Ա. և Խ.	»	Հաճեան	3
Սերովբէ	»	Նիւլպէնկեան	3
Սարգիս	»	»	3
Գէորգ	»	Մուրատեան	2
Գառնիկ	»	Ձէվահիրճեան	1
Մ. Մանուկ և Ս.	»	Մանուկեան	3
Գ.	»	Ֆարակէօզեան	2
	» մը		1
Աբրահամ	»	կիւմիւշեան	1
Գրիգորիս	»	Մէրտինեան	1
Կ. Գ.	»	Լիվրէնեան	1
Մ. Յովհաննէս	»	Ստամպօլլեան	1
Եղիա	»	Պէյլէրեան	2
Միքայէլ	»	Մոմճեան	1
Գրիգոր	»	կիւմիւշկրան	1
Ոճն	»		2
Սեպուհ	»	Մաքսուտեան	3
Սենեքերիմ	»	Մանուկեան	2
Կ. և Բ.	»	Ստամպօլլեան	2
Ալիքսան	»	Խօրասանճեան	2
Պ.	»	Գաբրիէլեան	1
Գ.	»	Քըրքըճեան	1
Գառնիկ	»	Սերդիսօֆ	1
Տօք. Գ.	»	Նահապետեան	1
կարապետ	»	Բէմալիկեան	1
Գէորգ	»	Ֆրանկուլեան	1
»	»	Թիւյսիւզեան	1
Գ.	»	Նորատունկեան	1
Աղէքսանդր	»	Մէրեէմդուլի	2
Գրիգոր	»	Նաքաշեան	1

. . . Տէր Ս. Լուսաւորչեան Օրթորդաց վարժարանի աղքատիկ աղջկանց, Ս. Զատկի տօնի առթիւ, շրջազդեստ չինելու դովելի նպատակաւ, հետեւեալ բարեպաշտ աղգայինք իրենց յօժարութեամբ պատմա և ամերիքա նուիրեցին։

			պատմա
Մեծ. Միքայէլ	էֆ.	Յակոբեան	1 թօփ
» Տիգրան	»	կիւմիւշկէրտանեան	»
» Տիգրան	»	Գարակէօզեան	»
			ամերիքա
» Ալիքսան	»	Մասէեան	1 թօփ
			սպինաթօ
» Ազարիկ	»	Աստուածատրեան	20կան.

Իսկ մնացեալ պէտք եղած ծախսերը ղըպրոցասէր եկեղեցական մը հոգացած է։

Այս առթիւ տեսչութիւնս՝ յիշեալ բարեսէր ազգայնոց իր խորին շնորհակալիքը կը մատուցանէ ի դիմաց աղքատիկ սանուհեաց, որոց աղօթից անմեղ մրմունջներ՝ յաթոռ ամենակալն կբարձրանան, յերկար կեանս և ի բարօր վայելս իրենց մերկութիւն պատսպարող բարեպաշտ և աղքատասէր ազգայնոց։

12 ապրիլ 1878 աղօթարար
Գումգապու Տեսուչ Ե. Լ. Ծրիորդաց վարժարանի
Սահակ Տահանեան

ԿԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

(Եւրոպական վերջին Թղթաբերով հասած)

«Մանչէսթէրի Իկզամինըր էնտ Թայմս» լրագրին մէջ հետևեալ նամակը հրատարակուած է, զոր արժան կը դատիմք մեր ընթերցողաց ուշադրութեան ներկայացունել։

«Պարոն խմբագիր, —Անդութ հարբուտահարութեանց լուծին ներքև ճնշուող անմեղ ազգի մը սրտաճմլիկ աղաղակը վերջապէս տկար արձագանք մը դտնել կսկսի աղատասէր ազգի մը սրտին մէջ, և քաղաքակրթեալ Եւրոպիոյ դատաւորական ատենին առջև։ Արևելից հին ու անկեալ ազգ մը իւր բողոքոյ և արտասուալից աչերն դէպ ի Արևմուտք կդարձընէ, սիրտ մը՝ որ դեռ արիւնոտ վերքերով ծածկուած է, և դարաւոր ողբալի թշուառութեանց ներքև կը բաբախէ, յուսոյ նշոյլ մը կսպասէ անձկանօք այն պայծառ աստղէն, որ աղատ Անգղիոյ հորիզոնին վրայ կը փայլփլի։ Ո՞ կարող է դժբաղդին արտասուքը արհամարհել, անկեալ ժողովրդեան մը սիրտը վիրաւորել, և արդարին ձայնը խափանել։ Մինթէ Եւրոպիոյ դատաւորական արդարատեա՞ն – ո՛չ. մինթէ անմեղին պաշտպանը մեծն Բրիտանիա՞, – երբէ՛ք։ Մեք արհետուշտ պատերազմի մը հանդիսատես եղանք. մայրն իւր զաւակը կորսնցուց, քոյրն իւր եղբայրը, և կինն իւր ամուսինը։ Եւ ինչո՞ւ. – վասն դի բռնութեան և հարստահարութեան լուծէն փրկուելու էինք, վասն դի անմեղին արտասուքները սրբուելու էին։ Պատերազմի դաշտին վրայ թափուած արեան չնորհիւ՝ վերածնաւ եւրոպական Թուրքիա։ Հարստահարեալն իւր քնկճեալ գլուխը՝ աղատութեան դբօշին ներքև բարձրացուց. իւրաքանչիւր սրտի մէջ ապագայ երջանկութեան յոյս մը ծնաւ. սակայն իւրաքանչիւրին դոհունակութեան համեմատ կրցա՞ւ այժմ Արևելեան խնդիրը լուծուիլ. պաշտպանուեցա՞ւ արդեօք Թուրքիոյ իւրաքանչիւր քրիստոնէից իրաւունքներն։ կբերնանք սա յետագայ խօսքերէն կշռադատել։ Հին ազգ մը կայ՝ որ մեծ մասամբ Ասիական Թուրքիա կը բնակի, և որ մի քանի դարերէ ի վեր իւր ազատութիւնն ու երջանկութիւնը կորուսած է. սակայն առանց ազատ ըլլալու հաւատարիմ, և առանց երջանիկ ըլլալու աշխատասէր և համբերող է։ Իւր հաւատարմութեան իբրև վարձ՝ նախատինք, իւր համբերութեան իբրև փոխարինութիւն՝ դրեթէ բոլոր իրեն սիրելի և նուիրական եղածներէն զրկուած է։ Շատ անգամ բողոքեց, բայց աւա՛ղ, անտարբեր նախարարաց և կաշառակուլ պաշտօնէից սրտին մէջ արձագանք չդտաւ իւր ար-

դար ձայնը : Սակայն ինչպէս որ անա-նուն հրատարակութիւն մը կըսէ , իրենց (Հայոց) հնօրեայ վառաց անկումէն ե-տե՝ յաղթողին կողմէ ամեն տեսակ բըռ-նութեան և հալածանաց ենթարկուելով հանդերձ , հինգ դարերէ ի վեր յաջողե-ցան պահել իրենց կրօնքը , լեզուն և պատմական աւանդութիւնքը , եթէ ո՛չ այժմ անհետացած պիտի ըլլային» : Այս ադդը թէպէտ դժբադդ բայց տակաւին վեհանձն է իւր դժբադդութեան մէջ : ինչո՞ւ ուրեմն իւր երջանկութիւնը չվա-յելէ : Եւրոպա կը ճանչէ այս ադդը . Անգղիա և Հնդկաստան իրենց վաճա-ռականական ակումբներով , Գաղղիա և վիէննա բժշկական և ուսումնական հա-մալսարաններովը , Ռուսիա իւր քալա-մարտիկ զօրաց և զօրապետաց դասուն մէջ , Թուրքիա իւր հաւատարիմ և աշ-խատասէր հպատակաց կարգին մէջ կը ճանչեն զայն . բայց Փիւրտն աւելի մո-տէն կը ճանչնայ իւր այս զոհը :

Գարատաղ , Սերվիա և Րումանիա ի-րենց աղատութեան դրօշը բարձրացու-ցին : Պուլղարք և Պօսնացիք երջանիկ ու ազատ ապագայ մը պիտի վայելեն : ի սրտէ կը շնորհաւորեմ զանոնք : Բայց ին-չո՞ւ Հայն ալ ազատ և երջանիկ չ'պիտի ըլլայ : վասն զի Հայն իւր իրաւունքը սրով պաշտպանելու ժամանակը անցած կարծեց . վասնզի Հայն կարծեց թէ 19րդ դարը արդարին ձայնը լսելու համար ար-իւն թափելու պէտքը չ'ղդար . խաբուե-ցա՛ւ արդեօք : երկու տարիէ ի վեր շա-րունակող աւերիչ պատերազմին պատ-ճառն ի՞նչ էր . միթէ Թուրքիոյ դժբադդ քրիստոնէից վերկութեան համար չէ՞ր : եթէ Պուլղարք քրիստոնեայ են , Հայք ալ քրիստոնեայ չ'ե՞ն մի . եթէ Պուլղարք հալածանք և հարստահարութիւն կրե-ցին , ո՞չ ապաքէն Հայք հինգ երկար դարերէ ի վեր աւելի սոսկալի և աւելի դառն հալածանաց զոհ եղան : ի՞նչու ուրեմն Հայուն և Պուլղարին մէջ տարբե-րութիւն դրուի : Բայց ո՛չ , չենք կարծեր և չենք կրնար հաւատալ որ այս տեսակ անտարբերութիւն մը կենայ : Ռուսիա չը մոռնար իւր քալամարտիկ Հայ ղինուո-րաց հայրենակիցքը , Անգղիա չ'թողուր որ այսպիսի մոռացում մ'ըլլայ : Մօտերս կնքուած դաշնագրոյն մէջ կը կարդամք թէ Թուրքիա հայաբնակ դաւառաց մէջ պէտք եղած բարենորոգումներն անյա-պաղ գործադրելու , և քիւրտերուն ու Չերքէզներուն դէմ Հայոց ապահովու-թիւնը երաշխաւորելու խոստում կընէ : Բայց այսպիսի խոստումի մը կրնա՞յ բա-ւական երաշխաւորութիւն մը համարուիլ ապագային համար : ի՞նչ էր պատերազ-մի պատճառն , կատարուելիք բարենո-րոգմանց նկատմամբ Թուրքիոյ ըրած խոստմանց մէջ ապահովութեան և վստա-հութեան պէտքը չէ՞ր մի : ի՞նչու համար պատերազմէն առաջ վստահութիւն չը-ղաւ Թուրքիոյ , և հիմայ պիտի վստա-հացուի՞ անոր :

Թէև արդէն պատերազմը վերջացաւ , բայց անոր իսկական պատճառը պէտք եղած դարմանը չ'գտաւ , վասն զի Թուր-քիոյ բոլոր քրիստոնէից իրաւունքը դեռ չ'պաշտպանուեցան : եթէ եղէք եւրո-պական դեսպանախորհուրդը դումար-ուի , չենք վերահաստատ թէ արդեօք Հա-յոց և Յունաց իրաւունքներն ալ պիտի պաշտպանուի՞ն : Այս տենչն Աստուծ չենք կարծեր որ մեծն Բրիտանիա միայն իւր իրաւունքները պաշտպանելու հա-մար հոն ներկայ գտնուի . այլ յուսալի է թէ Հայոց արդար ձայնն ալ պիտի լսուի Անգղիոյ ընորհիւ , և Անգղիա դըժ-բադդ բայց ազնիւ ազգի մը երախտա-դէտ ընորհակալիքը պիտի վայելէ իրա-ւամբ :

Ցուսալով որ ներկայս ձեր պատուա-կան թերթին մէջ արձադանք մը կդտնէ :

Մնամ և այլն

5 ապրիլ 1878 Հայ մը

Զորեքշաբթի աւուր Լէվանթի մէջ հե-տեւեալ տողերը կը տեսնուին :

« Բոսոբ լերանց հարաւային կողմը գտնուող Տաճիկ Պուլկարներն կամ Բօ-մաքներն , Ռուսաց ու Պուլկարաց բըռ-նութիւններուն չկրնալով տոկալ , զէնք առեր ու ապստամբեր են ապրիլի սկիզ-բէն ի վեր : Ապստամբութիւնը Թրակիոյ մեծ մասին մէջ Տիմիթօքայի արեւմտեան կողմը Սուլթանիյէի լեռներէն և Մերիճ գետէն սկսեալ դէպ ի հիւսիս ու հարաւ և եդէական ծովուն եղերքը կտարած-ուի : Կիւմիւրճինայի Բոմաքներն ալ զէնք առնելով լերանց մէջ ամրացեր են : Ա-պըստամբաց թիւը այսօր 30,000ի կը հասնի եղեր : Խաղաղներու հմբեր աս-դին անդին կվազեն , և վերջին շաբթուս քանի մ'արիւնահեղ կռիւներ տեղի ու-նեցեր են : Ապստամբաց քով լաւ և ըն-տիր զէնքեր և 4 ալ Գրիւբ թնդանօթ կգտնուի , զոր Սիւլէյման բաշա թողեր է եղեր ետ քաշուած ատեն , և լեռնե-րուն մէջ ամրացեր են մինչև ծովուն ե-ղերքը : Առջի կռիւը ապրիլ 2ին կիրակի օր եղեր է Խազաներուն և Տաճկաց մէջ Զիրմէնի մօտ : Դէպ օր Իտրինէէն ու Տի-միթօքայէն 6-7000ի չափ Ռուս զրկուեր է օգնութեան : Կիւմիւրճինայի մօտ ալ 13,000է բաղկացեալ Ռուս զօրախումբ մը ապստամբաց հետ զբաղիլով քանի մը կռիւներ ալ եղեր է :

Եչ օր արիւնահեղ կռիւ մ'եղեր , և երկուստեք ալ շատ մարդ ինկեր է , որոց մէջ ինը Ռուս սպայ կայ . Տիմիթօքայի Ռուս հրամանատարը շտապաւ օգնու-թիւն ուղղելով , ուրբաթ օր 2-3000 Ռուս հետեւակ և քանի մը հեծելագունդ խա-զաք զրկուեր են Իտրինէէն : Զիրմէնի կողմերն ալ չարունակ կռիւներ կըլլան , ուր Ռուսք 12,000 հոգիով խել մ'ալ Թըն-դանօթներ համախմբեր են : Իտրինէի և Ֆիլիպէի Ռուս զօրաց Թիւը նուաղեր է աստիճանդիճու գրուելով , ուստի Պուլկար-ներէն կամաւոր կուզեն եղեր գրել , բայց սնտուկը ատակ չէ մնացեր : Կռիւ-ներէն վիրաւորեալ Ռուսերն դարմանելու համար Իտրինէի մէջ ընդարձակ տուներ բռներ ու հիւանդանոց ըրեր են : Ռուսք այժմ կվախնան որ Բօմաքներն Մակե-դոնիոյ Յունաց հետ չմիանան , և Անգ-ղիա ալ այս պահուս պատերազմ չհրա-տարակէ :

Բօմաքներուն ապստամբութեան առաջին նշանը տրուեր է Զիրմէն-Գարատաղ և Գըլըբէն , զորս Պուլկարք աւարի տուած տեղերին տակի 2 կին և 1 աղջիկ մը յափշտակեր են , աղջկան հայրը հրացա-նով մը յափշտակիչը սպաններ է . և այս կըլլայ ապստամբութեան նշանը » :

Իսկ հինգշաբթի աւուր Լէվանթի այս մասին տուած տեղեկութիւններէն կը տեսնուի թէ այն կողմերուն Բօմաքները բողոք բարձեր են Բ. Դուռը Մուսթա-ֆա-վաշայի և Հասքէօյի Պուլկարաց դործած բռնութեանց դէմ որոնք մարտ 31ին 52 տաճկաբնակ գիւղերու վրայ յարձակելով , տուները այրեր և 90ի չափ տաճիկ սպաններ են :

Միւս կողմէն վադթի ալ Ֆիլիպէէն ապրիլ 10 թուով գրուած նամակ մը կը հրատարակէ որ կըսէ թէ Բօսոբի Պալ-քաններուն մէջ Ռուսաց և Բօմաքներու մէջ սկսած կռիւը սոսկալի կերպով կը շարունակէ :

— Պաշտօնապէս կը ծանուցու թէ Այ սթէֆանօի ռուսական զօրքերը Զատկին օրը Պօլսոյ յունական եկեղեցիները պի-տի դան ներկայ գտնուելու . ուստի և կառավարութիւնը կը պատուիրէ հասա-րակութեան որ պարկեշտ կերպով վար-ուին :

— Անգղիական տորմիղը Մև ծովու նե-ղուցը պատռելու հաշիւներն սկսեր է քննել :

— Կորչաքօֆ և Գիզմարդ իշխանները միանդամայն հիւանդացեր են :

— Մալթայէն զրահաւորներ ճամբայ ելեր են կըսուի , Իզմիրի ծովածոցը դբա-նուող նաւատորմին հետ միանալու հա-մար :

— Թրակիոյ ապստամբութիւնը խա-ղաղելու համար տաճիկ և ռուս պաշտօ-նակալներ սահմանուեցան :

— Շումնուի , վարնայի և Պաթումի բերդերը տակաւին պարպուած չեն :

— Նիքօլա մեծ Դուքսը յառաջիկայ շաբթու Ռուսիա կուղևորի :

— Լէվանթի կարնոյ թղթակիցը կը գրէ թէ ռուսք 4 ամսուան մէջ 18000 հոգի կորսնցուցեր են հիւանդութեամբ : Հիւանդութիւնը երջնկային օսմ . բանա-կին մէջ ալ ծաւալեր է : Թղթակիցը կըսէ նաև թէ խնուսի բոլոր քրիստոն-եայք Ռուսիա գաղթելու կը պատրաստ-ուին : Միւս կողմանէ երեւելիներէն վեց հոգի պատգամաւոր գացեր են Թիֆլիզ քիւրտերուն անգթութեանց դէմ Մեծ Դուքսին պաշտպանութիւնը խնդրելու համար :

Մի և նոյն թղթակիցը կը գրէ նաև թէ Մէլիքօֆ զօրապետը մարտ 27 ին Թիֆլիզ մեկներ է իւր պաշտօնը Հէյ-ման զօրավարին յանձնելով : կարնոյ կու-սակալը Տիւհօվսքի զօրավարն է եղեր . ոստիկանութեան տեսուչն ալ երեւելի Հայ մը որ ամենուն սիրելի եղեր է :

— Առաջին անգամ Դանուբը անցնող Տրակօմիրօֆ վիրաւորեալ զօրավարը վեր-ջապէս առողջացեր և բեղբրսպուրկ գա-ցեր է :

Եդեսիայէն՝

. . . Խմբագիր

Եդեսիայէն գրուած և նոր Դար լրագրոյ 2255 թիւ թերթին մէջ հրատարակուած հըչդուքենէ զուրկ նամակի մը պարունակութիւնը մեզ և բազմաթիւ Հայ հասարակութեանց բաւական զարմանք պատճառած ըլլալուն առթիւ, ներկայս Ձեր պատուական թերթին միջոցն մէջ հիւրընկալելնիդ աղաչելով, կփութամք հետեւեալ տեղեկութիւնները համառօտել ի գիտութիւն սիրելի աղգայնոց և իսկր ճշմարտութեան :

Պատ. Նամակագիրը՝ որ՝սրտի ուրախութեամբ, Արեւեան դպրոցի մէջ՝ վարդանանց անուն ընկերութեան մ՝ալ հիմնուած, և՝նորա նպատակը Տաճկերէն կարդալու փափաքող որբ և աղքատիկ տղայոց թուղթ, գրիչ, գիրք, հանդերձ ևլն. հոգալ եղած ըլլալը պարծանօք կը ծանուցանէ, կցաւիմք ըսել թէ պարզապէս սըտախօսութեամբ՝ Եդեսացի արգայնոց չատ քիչէն պատիւ և ընդհանուր հասարակութենէն նախատինք ընդունել կնկրտի անուշտ, երբ իրողութիւն չգտած գործ մը՝ իբր ստոյգ, և անկատարն իբր կատարեալ՝ անտեղեակներու աւետել կը փութայ :

Նախ՝ նոյն նամակին մէջ ազգային դպրոց ըսելու տեղ, Արեւեան դպրոց յիշելը տեղւոյս ազգային ժողովոց խորին ուշադրութեանը թողլով, կանցնինք այդ կէտէն. որովհետև դպրոց մը՝ իր վարժապետին անունը չկրնար կրել, այլ միայն անոր, որուն խնամոց և հոգաբարձութեան տակ կկենայ միշտ : Երկրորդ, յիշեալ նամակագիրը ինքզինքն առանց իր պատուոյ արատութենէն խնայելու՝ ընկերութիւններ հիմնել և փակելու ճարտարապետութիւնը պարզապէս խոստովանելով « Մօտ օրերս Արեւեան դպրոցիս մէջ վարդանանց ընկերութիւն մ՝ալ հիմնեցաւ » ըսելու քաջութիւնն կունենայ, գիտնալով որ մինչև հիմա 12 ընկերութիւն կազմած և ցրուած ըլլալը անսխալ կհաշուէ Եդեսացին :

Թողունք սա ալ :

Բայց զարմանալին հոս է, որ դեռ Եդեսացին նոյն վարդանանց ընկերութեան մարմնանալը չտեսած՝ յանկարծ Նոր Դարու միջոցաւ և Արեւեանի հնքահայրութեամբ՝ նոյն անմարմին և աներեւոյթ ընկերութեան մկրտեալ եւ « վարդանանց ընկերութիւն » անուանեալ ըլլալը լսելէ զատ, նաև նոցունց անմիջապէս զօրացած և ազգին կարօտ գաւակց ալ ձրի դասատու գտնել և ձրի թուղթ, գրիչ, գիրք, հանդերձ ևլն. հոգալու կարողութիւն ունեցած ըլլալը կիմանայ :

. . . Խմբագիր, ահաւասիկ անկատարն իբր կատարեալ և մանաւանդ կեղծիք մը՝ իբր հզօր իրողութիւն ծանուցանող նամակի մը արժէքն, լուսամիտ ընթերցողք անշուշտ պիտի կրնան որոշել, ընդ այնմ և մեր սոյն անկեղծ հմաքտութիւնն պարզապէս ի նկատի առնուլ :

Նուիրելով մեր շնորհակալեաց հաւաստին

Մնամք

Վերատեսուչ Աբրահամեան վարժարանի
Տ. Գրիգորեան
Վերատեսուչ Անձնուէր վարժարանի
Մուրատեան

1878 մարտ 16
Եդեսիա

ԹԱՐԳՄԱՆ
ՌՈՒՑԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

Հայերէն գրերով այս խօսակցութեան գրքոյկը որ ազգայնոց մեծ դիւրութիւններ կընծայէ, կը ծախուի եչնիճամի Զիլինկիրլեր ճատտէսի Թիւ 2, Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով : Գին 50 սանթիմ :

ՍՈԿՐԱՏԻ ՈԳԻՆ
ՐՕՄԻ ՏԸ ՃԻՄԹԻՆԵԱՆԻ

Ոգեկանութեան (սբիրիթիզմ) վրայ գրուած սոյն կարևոր գործը որ Պ. Ց. Մվաճեանէ Թարգմանուած և Իզմիրի Աբգալար Աբտաֆեանի տպարանէն ի լոյս ընծայուած է, նոյնպէս կը ծախուի եչնիճամի Զիլինկիրլեր-ճատտէսի, Թիւ 2, Ց. Ղ. և Եազմաճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով : Գին 25 սանթիմ :

ԹԱՏՐՈՆ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԱՆԿԱՆՑ
ԲԱԶՄԱՊԱՏԿԵՐ

Տղայոց ընթերցանութեան յատկացեալ այս հանգէսը՝ որ աղնիւ թղթոյ վրայ բազմաթիւ պատկերներով գեղեցիկ և վայելուչ տպագրութեամբ ի լոյս ընծայուած է, կը պարունակէ բարոյական հրահանգիչ և ղուարճալի նիւթեր :

Սոյն գործին տարեկան 24 թերթերը ամբողջապէս կազմուած, կաղանդի նուէրի համար ամենէն յարմար և պատուական առարկայ մ՝ըլլալով, սոյն նպատակին ծառայեցնելու համար ալ՝ գործոյն ստուարութեանը նայելով՝ դինը ամենաչնչին գումարի մը՝ այն է 1 ֆր. 30 սանդիմ՝ կամ որ նոյն է 6 ղրչ. մեճիտիյէ դրամի իջած է, և կը ծախուի փարիզու դրատունը և ամեն դրավաճառաց քով :

ԹԷՍԱԼՈՆԻԿԻ
ԲԱՐՈՅԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս պատուական գիրքը այս անգամ չնորհիւ գեր. Խորէն եպիսկոպոսի Մխիթարեան դրաբարէն համառօտութեամբ աշխարհաբարի թարգմանուելով Իզմիրի Տէտէեան եղբարց տպարանէն ի լոյս ընծայեցաւ. մաքուր տպագրութեամբ, ծուսալի է որ այս անմահ գործը մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ ազգային վարժարաններէն և ընթերցասէր հասարակութենէն :

Գիրքը կազմեալ 316 երեսէ բաղկացած ըլլալով կը վաճառի եչնի-ճամի Զիլինկիրլեր ճատտէսի Թիւ 2 Ս. Ղ. և Եազմաճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով : Գին 3 ֆրանք

ԽՈՐՀՐԴԱԻՈՐ ԿՂԶԻ
ԿՂԶԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Թարգ. Մ. Մամուրեան

Սոյն ընտիր գործին երրորդ, այն է վերջին հատորն ալ Իզմիրի Տէտէեան եղբարց տպարանէն հասած ըլլալով, կը ծախուի եչնի-ճամի Զիլինկիրլեր ճատտէսի Թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով : Գին 2 ֆրանք :

ՍԻՐԱՔ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ
ԲԱՐԻ ՀՕՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐ
ԳՐԵՑ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

եւ ի լոյս ընծայեցին ազնուական Եղբարք
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՄԿՐՏԻՉ ԷՍԱՅԱՆ
Ի ՆՈՒԻՐ

Հայոց հարց եւ զարգացեալ որդւոց
կծախուի ամեն գրավաճառաց քով, ի գին մէկ քսաննոց թղթադրամ :

Տ. Խրիմեան Սրբազանի այս գործին ընթերցման համար մեր կողմանէ յանձնարարութիւն և յորդոր աւելորդ կհամարիմք. տարակոյս չունիմք, թէ նորին Սրբազնութեան սոյն օգտակար գոյն աշխատասիրութիւնն ալ հասարակաց պարտ ու պատշաճ ընդունելութեան պիտի արժանանայ :

ԶԲՕՍԱՐԱՆ ՄԱՆԿԱՆՑ
ԿԱՄ
ՆՈՒԻՐ ԿԱՂԱՆԴԻ

Պապիերաղէտ

Մաքուր տպագրութեամբ, ընտիր թղթի վրայ տպուած, գեղեցիկ պատկերներով զարդարուած գրքոյկ մ՝է, փոքրիկ տղայոց և աղջկանց ընթերցանութեան չատ յարմար :

Կը պարունակէ օգտակար ծանօթութիւնները, բարոյալից վէպեր, լաւ խրատներ, ղուարճալիքներ, և այլն :

Գինն է 1 հինգնոց թղթադրամ. գրեթէ ձրի :

ԽՈՐՀՐԴԱԻՈՐ ԿՂԶԻ
ԸՆԿԵՑԻԿ ՄԱՐԴԸ

Ժիւլ Վէռնն անուանի հեղինակին սոյն հետաքրքրաշարժ և հրահանգիչ գործին երկրորդ հատորն ալ Իզմիրէն հասած ըլլալով, կը ծախուի եչնի-ճամի, Զիլինկիրլեր-ճատտէսի, Թիւ 2, Ս. Ղ. և Եազմաճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով : Գին 2 ֆրանք :

ԹՈՐՈՄ ԼԵԻՈՆԻ
Գրեց Մեջէնց

Սոյն գեղեցկահիւս վիպասանութենէն՝ ոյն պատմական աղբիւրը Ռուբինեան հարստութենէն առնուած է, և որ Քրիստոսի 1145 թուականին Հայոց Կիլիկիոյ մէջ վերստին ձեռք բերած իշխանական մեծութեան ճշդրտատիպ պատկերն է, ամեն հայ պէտք է վութայ մի օրինակ ունենալ :

ՇԻԹՔ ՄԱՆՈՒՆՔ
Ի ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ
Երկաթագրեաց Հ՝այկակ Ծ. Վ. Դիմաքսեան
Օժանդակութեամբ
ԵԱՂՇԻՊԼԿԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ ՀԱՐԱՋԱՏԱՑ

Ազգային պատմական, վիճակագրական և հնադիտական տեղեկութիւնները պարունակող կարևոր հրատարակութիւն մ՝է։ Կը ծանուի Հայաստանեայց Տպարանն, եչնիգափուի և Մայր եկեղեցեաց բանկալը և Պօլսոյ Հայ գրավաճառաց քով, ի գին կէս արծաթ մէճիտ :

ՄԱՐԻՈՆ ՏԸ ԼՈՐՄԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔԸ
Կ Ա Մ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԱՐՓԱՆՔ

Թարգ. Գ. Զէյէ-Կէթեան

Սոյն գեղեցիկ վէպին հինգերրորդ այն է վերջին հատորն ալ Իզմիրէն հասած ըլլալով կը ծախուի եչնի-ճամի Զիլինկիրլեր ճատտէսի Թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով : Գին 2 ֆրանք :

ՊԱՏՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հայրենիք երեքշաբթի և չարաթ օրերը կը հրատարակուի :

Տարեկան բաժանորդագինն է Պօլսոյ համար երեք, իսկ գաւառաց համար երեք ու կէս արծաթ մէճիտ կանխիկ :

Ծանուցման տողը երկու ղրուշ է :

Խմբագրութեան ուղղեալ նամակ կամ գիր ետ չը տրուիր :

Լրագրոյս վերաբերեալ ո և է գիր պէտք է ուղղել առ Տէր-Խմբագիր Մ. Ց. Մելիքեան Բիզա բաշա խան Թիւ 1 :

ՏԷՐ-ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. Ց ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻԶԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐ
Բիզա փաշա խան թիւ 3.